Ympäristöministeriö 7.2.2023

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE VUODEN 2023 LISÄTALOUSARVIOKSI: YM PÄÄLUOKKA

Valtiovarainvaliokunnan asunto- ja ympäristöjaosto 8.2.2023

Rakentamislakiin ja rakennetun ympäristön tietojärjestelmää koskevaan lakiin (RYTJ-laki) liittyvät määrärahatarpeet

mom. 35.01.01 Ympäristöministeriön toimintamenot

Rakentamislakiesityksen 20 §:ssä esitetään, että rakennushankkeeseen ryhtyvän olisi huolehdittava, että uuteen rakentamislakiehdotukseen sisältyvän purkumateriaali- ja rakennusjäteselvityksen edellyttämät tiedot ilmoitettaisiin viranomaisen osoittamaan tietokantaan. Selvityksen ja tietokannan keskeisinä tavoitteina olisi edistää purkumateriaalien kiertotaloutta, hyödyntämisen määrää ja laatua, parantaa rakennus- ja purkujätteen tilastointia sekä tehostaa viranomaisohjausta kunnissa. Ensi vaiheessa (2023–2024) suunniteltaisiin ja toteutettaisiin tietojärjestelmä, joka kattaisi lain edellyttämän selvityksen minimitietosisällön. Tätä työtä varten vuodelle 2023 esitettävä määräraha on 300 000 euroa.

Kunnille ja maakuntien liitoille korvataan rakennuslain ja RYTJ-lain kehittämistarpeita digitalisaatiossa (mom. 35.20.35). Näiden avustusten käsittelytehtäviin esitetään 120 000 euroa.

Mom. 35.01.04: Suomen ympäristökeskuksen toimintamenot

Esitetään 119 000 euron rahoitus uuden rakentamislain edellyttämään päästötietokannan ylläpitoon. Taustoitus Hallituksen esitys uudeksi rakentamislaiksi on annettu eduskunnalle, ja on tarkoitus, että laki tulisi voimaan 1.1.2024. Rakentamislakiin on tulossa hallitusohjelman mukaisesti rakentamisluvan yhteydessä tarkistettava hiilidioksidipäästöjen raja-arvo-ohjaus. Raja-arvo-ohjaus on suunniteltu toteutettavan kansallisen päästötietokannan avulla. Rakentamislain 19 §:n mukaan Suomen ympäristökeskuksen olisi ylläpidettävä kansallista päästötietokantaa, jonka olisi sisällettävä rakennuksen vähähiilisyyden arvioinnissa tarvittavat yleisluontoiset hiilijalanjäljen ja hiilikädenjäljen tiedot. Suomen ympäristökeskus vastaisi tietojen päivittämisestä ja pitämisestä ajan tasalla. SYKE on jo toteuttanut ympäristöministeriön hankerahoituksella kansallisen päästötietokannan yhteistyössä rakennusalan kanssa

Mom. 35.20.35 Avustukset alueiden käytön ja rakentamisen digitalisaatioon (siirtomääräraha 3 v)

Hallitus antoi eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen rakentamislaiksi ja esityksen rakennetun ympäristön tietojärjestelmää koskevaksi laiksi. Avustuksella korvataan siirtymäajan kunnille ja maakuntien liitoille kyseisissä lainsäädännöissä edellytetyt tiedonhallinnan muutoskustannukset. Tiedonhallinnan muutokset liittyvät vaatimuksiin yhteentoimivista tiedon rakenteista, tietojärjestelmämuutoksista, tiedon toimitusvelvoitteista, digitaalisesta turvallisuudesta, koulutustarpeista, ja toimintatapamuutoksista. Kunnilla ja maakuntien liitoilla on uudistettava tiedonhallintaansa ja toimintaansa lakien siirtymäsäännösten puitteissa vuosina 2023-2028. Toteuttamissuunnitelmia laaditaan kunta- ja maakuntaliitto-kohtaisesti Ryhti-hankkeen kuntatukimuutostyössä DigiFinland Oy:n kanssa vuosina 2022-2023. Ensimmäisenä avustusta myönnetään kunnille ja maakuntien liitoille, jotka osallistuvat rakennetun ympäristön tietojärjestelmän kumppanitestaukseen yhdessä tietojärjestelmätoimittajansa kanssa. Osana toteuttamissuunnitelmaa kumppanitestauksella luodaan malli hallitusta ja kustannustietoisesta siirtymästä rakennetun ympäristön tietojärjestelmän käyttöönottoon. Yhtenäisellä mallilla pyritään sujuvoittamaan siirtymää ja vähentämään tietojärjestelmätoimittajien monistuvia kustannuksia kunnille.

35.20.54 Avustukset asuntoyhteisöille takautuvasta hyvityksestä sähkökeskuslämmitykseen (siirtomääräraha 3 v)

Suomessa arvioidaan olevan noin 39 000 asuntoa, jotka sijaitsevat sähkölämmitteisissä taloyhtiöissä siten, että taloyhtiö maksaa energialaskun. Yhtiön maksaessa laskun asukkaat eivät voi saada yksityisille tahoille tarkoitettuja hyvityksiä sähköenergialaskuun, vaikka sähköenergian hinta olisi korkea. Avustusta voitaisiin myöntää myös valtion tuella rahoitettuja vuokra-asuntoja tai asumisoikeusasuntoja omistaville yhteisöille. Näissä yhteisöissä, jotka noudattavat vuokranmäärityksessä omakustannusvuokraa, avustukseen myönnettävä tuki kohdistuu omakustannusvuokran kautta suoraan vuokralaisen hyväksi.

Esitetään momentille 35.20.54 Avustukset asuntoyhteisöille takautuvasta hyvityksestä sähkökeskuslämmitykseen 24,0 milj. euroa avustuksiin asuntoyhteisöille ja momentille 35.20.01 Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen toimintamenot 1,4 milj. euroa käsittelyresursseihin ja tietojärjestelmään.

Avustussummaa on arvioitu VATT:n datahuoneen Hallituksen esitykseen takautuvasti maksettavaa sähköhyvitystä sekä sähkölaskujen maksuaikojen pidennystä koskevaksi lainsäädännöksi tekemien laskelmien pohjalta. Avustuksen mitoituksessa on arvioitu, että noin puolet sähkölämmitteisissä asunto-osakeyhtiöissä asuvista voisi olla tuen piirissä. Arviossa on kuitenkin paljon epävarmuutta, koska lämmitystapa, kulutus- tai sähköenergiasopimusten hintatietoa avustuksen kohteena olevista asuntoyhtiöistä ei ole käytettävissä kovin hyvällä tarkkuudella.

Maksettava avustus määräytyisi asetuksen mukaisesti ja olisi samansuuntainen kuin kuluttaja-asiakkaille lisätalousarviossa TEM:ssä valmisteltu sähköenergialaskun hyvitys. Asetusluonnos avustuksen määrästä: *Avustuksen määrän osalta sovellettaisiin takautuvasti maksettavasta sähköhyvityksestä annetun lain (xxx/2023) 4 §:n 1 ja 2 momenttia.* Asetus on lausunnoilla 31.1-13.2.2023. Linkki lausuntopalveluun: https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=c812f5bb-a1a8-493e-bf75-7cffdc62700b&proposalLanguage=da4408c3-39e4-4f5a-84db-84481bafc744

Luvituksen ja valvonnan tuottavuuden parantaminen digitalisaatiota kehittämällä (LUVAKE)

Sähköinen vesi- ja ympäristölupapalvelukokonaisuus (eLUPA) ja valvonnan ja kuormituksen tietojärjestelmä (YLVA) ovat osa ympäristönsuojelulain 222 §:n mukaista ympäristönsuojelun tietojärjestelmää. Määrärahaa haetaan aluehallintovirastojen ja ELY-keskusten käytössä olevien tietojärjestelmien jatkokehittämiseen ja tuotteiden hallintaan. Tarkoituksena on vesi- ja ympäristölupaprosessien sujuvoittaminen aluehallintovirastoissa sekä valvonnan ja kuormituksen tietojen digitalisoitu kokoaminen, analysointi ja raportointi ELY-keskuksissa. Kehittämistoimissa ja niiden ajoittamisessa pyritään jouduttamaan vihreän siirtymän hankkeita ja parantamaan virastojen tuottavuutta aiemmin tehtyjen leikkausten korvaamiseksi. Kokonaiskustannusten arvioidaan vuosina 2023–26 olevan 4,9 milj. euroa, josta vuodelle 1,2 milj. euroa. Lisärahoituksen tarve on 4,3 milj. euroa.

Määrärahaesityksen taustalla on kriittinen tarve kehittää sähköisen vesi- ja ympäristöluvan prosessia sisältäen luvan hakeminen, hakemusten käsittely ja päätöksenteko sekä hakemus- ja päätösasiakirjojen julkaiseminen. Toinen kriittinen kehittämistarve on toiminta- ja päästötietojen kerääminen uusien EU-säädösten toimeenpanemiseksi sekä tietojen kattavuuden, luotettavuuden ja hyödynnettävyyden sekä järjestelmien käytettävyyden parantaminen. Tietojen suorasiirtoa ja rajapintaratkaisuja toiminnanharjoittajien käyttöön ja Euroopan ympäristövirastolle kehitetään edelleen. Toiminnanharjoittajien käyttöön kehitetään myös automaattinen syötettävien tietojen tarkistus. Robotiikkaa kehitetään ottaen huomioon myös muualla käynnissä olevat hankkeet.

Toimien arvioidaan jouduttavan investointien lupakäsittelyä ja vähentävän toiminnanharjoittajien hallinnollista taakkaa. Ne toteuttavat osaltaan pääministeri Marinin hallituksen ohjelmaa ja hallituksen puoliväliriihen kirjausta, jonka mukaan investointien lupamenettelyä tehostetaan pyrkien kohti yhden luukun periaatetta, kehitetään lupaprosessin digitalisointia sekä lisätään voimavaroja lupien käsittelyyn ja muutoksenhakutuomioistuimiin. Käsittely viranomaisissa tehostuu, kun tiedot saadaan rakenteisessa muodossa, hakemuksia ja raportointeja joudutaan vähemmän pyytämään täydentämään ja tietojen käyttö eri järjestelmissä on sujuvaa. Laskennallisten hyötyjen valtion virastoille ja laitoksille arvioidaan vuosina 2023–2030 olevan noin 15 milj. euroa.

Tuottavuusrahoituksesta on laadittu valtiovarainministeriön ja ympäristöministeriön välinen yhteistyösopimus (VN/915/2023, 1.2.2023).

35.10.52. Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät

Metsien suojeluun liittyvä tasesiirto

Hallitus on sopinut metsien suojeluun liittyvästä tasesiirrosta, jossa Metsähallitus siirtää pysyvästi suojeluun yli 50 kohdetta, joissa on metsä- ja suoluontoa. Metsähallituksen peruspääomasta siirretään noin 30 000 hehtaaria liiketoiminnan käytössä olevia maa-alueita suojelualueiksi julkisten hallintotehtävien taseeseen. Momentille 35.10.52 esitetään 600 000 euroa hallinnansiirrossa Metsähallituksen Metsätalous Oy:ltä Luontopalveluiden hallintaan siirrettävien kohteiden kiinteistönmuodostamistoimiin.

Hallinnansiirto aiheuttaa sellaisia lisäkustannuksia Luontopalveluille, joiden kattaminen momentin 35.10.52 vuoden 2023 määrärahoista ei onnistu. Tämä määrärahan lisäys kohdennetaan siirrettyjen alueiden kiinteistönmuodostamistoimien, pääsääntöisesti lohkomisen, aiheuttamiin kuluihin. Lohkomisen lisäksi kuluja saattaa tulla esimerkiksi tierasitusten järjestelyyn tai vastaaviin liittyen. Maanmittauslaitoksen lohkomishintojen ja aiemman tilastotiedon perusteella arvioidaan, että siirrettyjen alueiden kiinteistönmuodostus maksaisi noin 600 000 euroa.

Tasesiirtoon sisältyvät kohteet ovat Metsätalous Oy:n valitsemia. Valtioneuvostossa Metsätalous Oy:n ohjaaminen kuuluu maa- ja metsätalousministeriölle. Maa- ja metsätalousministeriö myös toimeenpanee siirron eduskunnan valtuutuksen perusteella. Ympäristöministeriö pitää tasesiirtoa tarpeellisena ja hyvänä alkuna valtion maille kohdistuvasta laajemmasta suojelutarpeesta. Tasesiirto toteuttaa osaltaan Suomen sitoumuksia EU:n biodiversiteettistrategiaan erityisesti metsä- ja suoluontotyyppien osalta.

Pallastunturin luontokeskuksen uudisrakentaminen

Pallastunturin luontokeskuksen uudisrakentamiseen esitetään 1,6 miljoonaa euroa. Rahoituksella rakennetaan uusi luontokeskus Pallastunturille, joka korvaa nykyisen, vuodesta 2022 terveys- ja turvallisuussyistä suljettuna olleen luontokeskuksen tilalle.

Nykyinen luontokeskusrakennus on öljylämmitteinen ja suljettu pois käytöstä vuonna 2022 merkittävien sisäilmaongelmien vuoksi. Luontokeskus oli tarkoitus peruskorjata, mutta kustannukset nousivat niin korkeiksi, ettei korjaaminen lopulta tullut kyseeseen. Metsähallitus on neuvotellut kunnan sekä alueellisen museoviranomaisen kanssa asiasta. Vanha luontokeskus puretaan ja tilalle rakennetaan pienempi, kompakti opastuspiste.

Hankkeen kokonaisbudjetti on 1,6 miljoonaa. Rahoituksella toteutetaan elinkaareltaan vähähiilinen ja materiaalitehokas luontokeskus, jossa panostetaan erityisesti 24/7 palveluihin sekä ulkotilojen palvelut mukaan lukien laadukkaaseen toiminnalliseen kokonaisuuteen. Luontokeskuksen ulkopuolisiin osiin

tehdään kestävään käyttöön opastavaa materiaalia ja osa sisätiloista tehdään myös ulkopuolelta hyödynnettäviksi aukioloaikojen ulkopuolisille kävijöille digitalisten opastusmateriaaleja hyödyntäen.

Muonion kunnan alueella, valtakunnallisesti arvokkaalla maisema-alueella sekä valtakunnallisesti arvokkaassa rakennetussa kulttuuriympäristössä Pallas-Yllästunturin kansallispuistossa sijaitseva Pallastunturin Luontokeskus on pohjoismaiden ensimmäinen luontokeskus. Pallastunturin luontokeskus on Luontopalveluille strategisesti tärkeä luontokeskus Pallas-Yllästunturin kävijöiden opastuksen ja turvallisen retkeilyn kannalta. Luontokeskukselta kansallispuistoon lähtevien retkeilijöiden vuotuinen määrä on lähes 200 000.